

ТОВАРИЩЕСТВО
ЗНАЮЩИХ ПОЗНАНСКОЕ

ALBA

WYDANE STARANIEM

TOWARZYSTWA PRZYJACIOŁ NAUK

W POZNANIU

W CZTERECHSETNĄ ROCZNICĘ

URODZIN

MIKOŁAJA KOPEŃSKA.

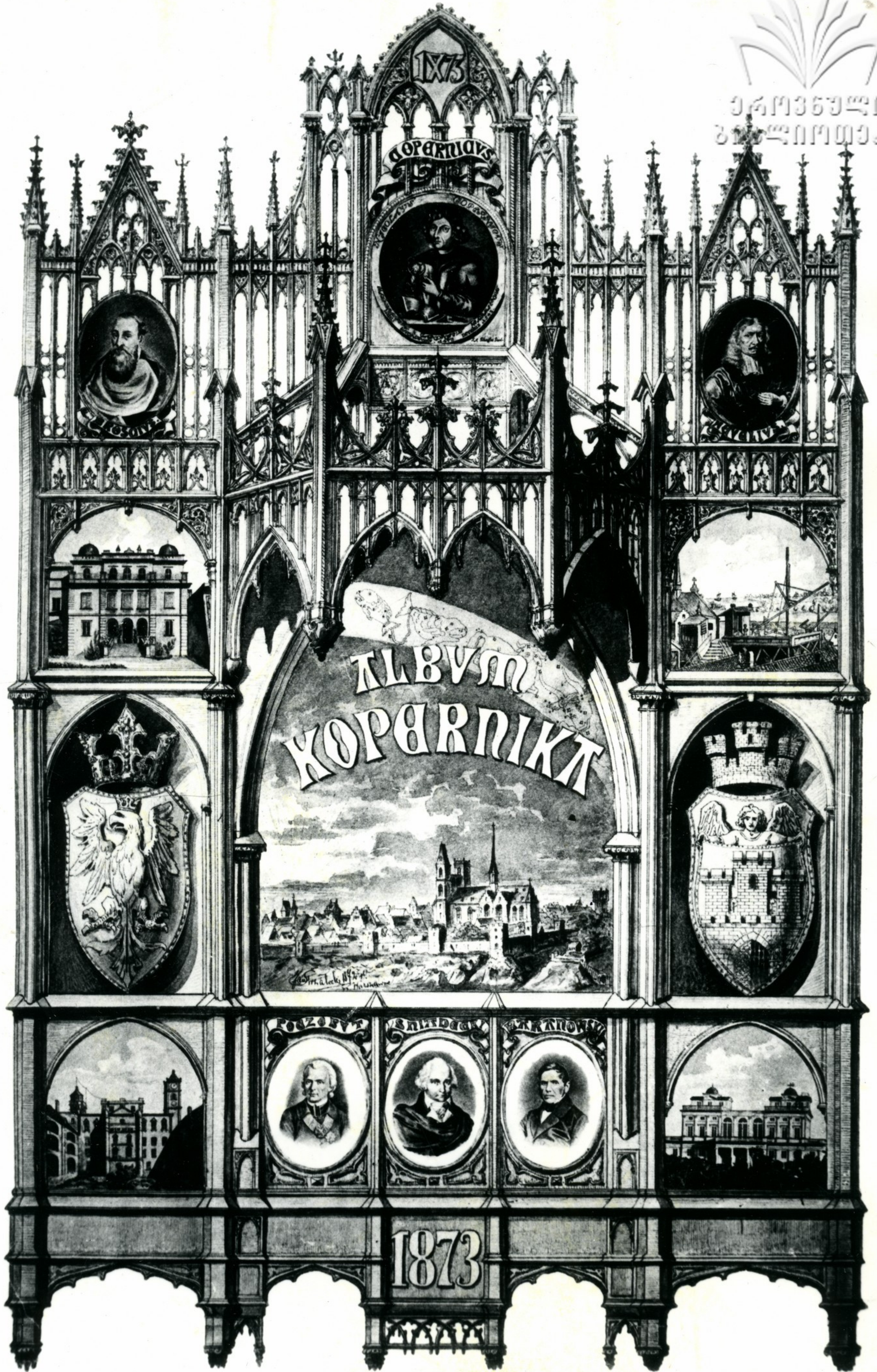
FOTODRUK BEYERA I DUTKIEWICZA.

MDCCCLXXIII.

DRUK J. B. LANGIEGO W GNIEŹNIE.

საქართველოს
ხალხთა ეროვნული
ბიბლიოთეკა

1873

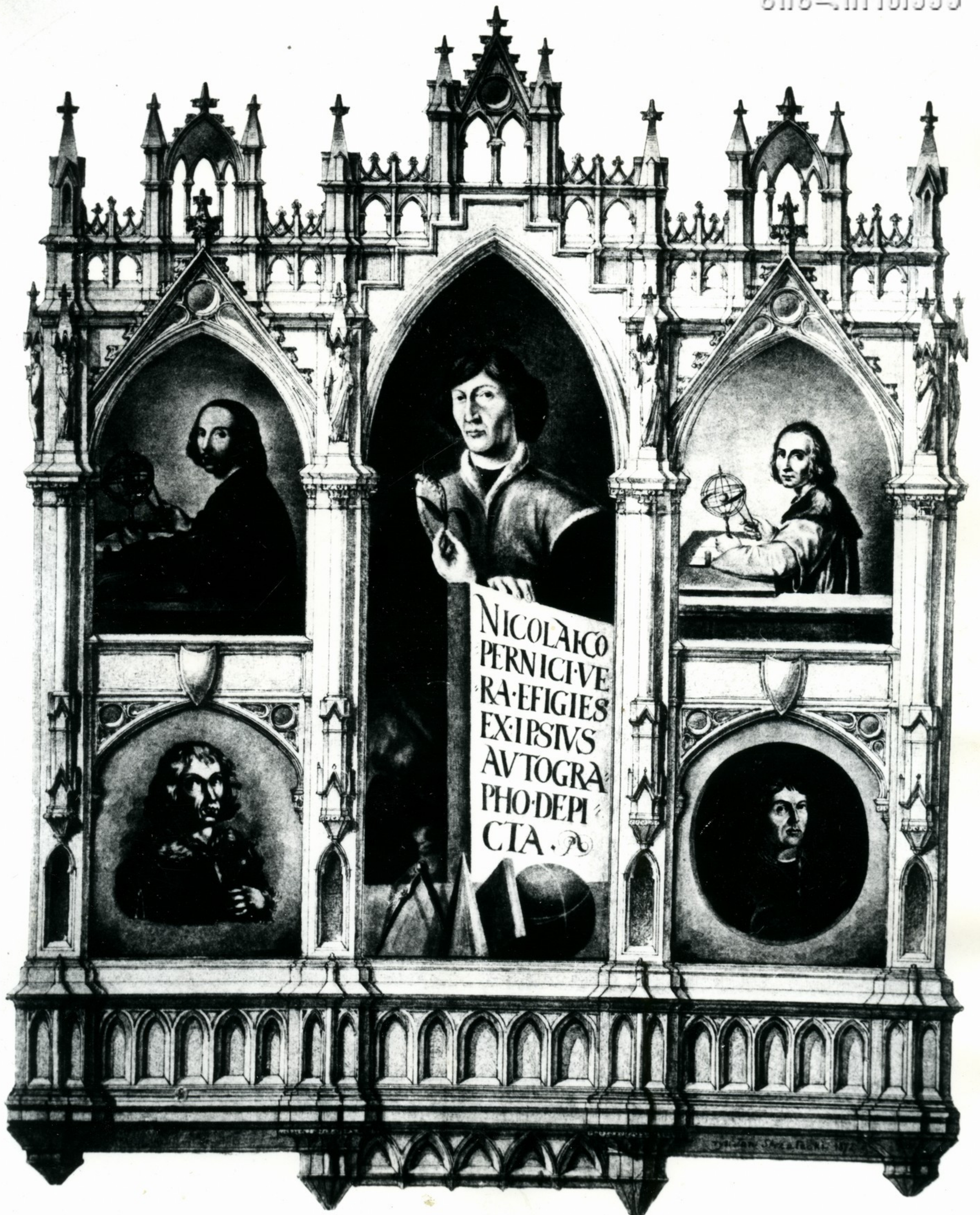
კორატიკის

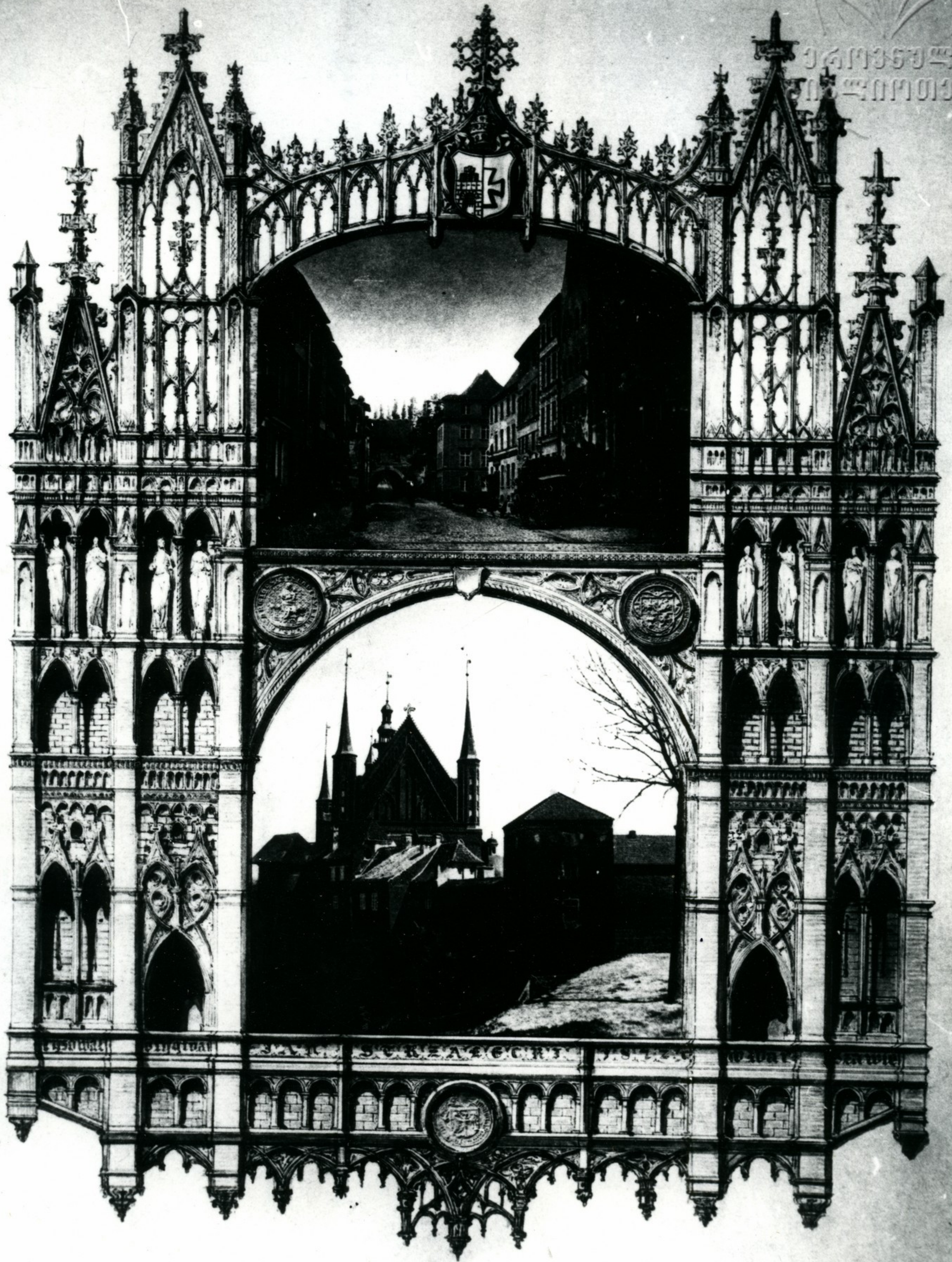
100-ე
კორატიკი

1873

WIZERUNKI KOPERNIKA: STRASBURSKI, LUCOMIERSKIEGO, DIETRICHA, PERELLEGO, DANDELLEAU.

a) WIDOK ULICY KOPERNIKA W TORUNIU. b) WIDOK WIEŻY KOPERNIKA W FRAUENBURGU.

კოპერნიკის
პორტრეტი

WIZERUNEK MIKOŁAJA KOPERNIKA (OJCA ASTRONOMA).

WIZERUNEK KOPERNIKA PODŁUG GHIRLANDAJO Z OTOCZENIEM Z SZTYCHU OLESZCZYNSKIEGO.

ՅԻՄՅԵՅԻ
ՈՅԻՄՈՅՅԻ

KARTA TYTUŁOWA Z DZIEŁA HEWELIUSZA Z WIZERUNKIEM KOPERNIKA.

54
JANNES STOFER
Mathematicus.

WIZERUNKI MIKOŁAJA KOPERNIKA ZMYŚLONE.

NON PAREM PALLO GRATIA REQUI-
RO VENIAM PETRI NEQ. POSCO SED QUA
IN CRUCIS LIGNO DEDERAS LATRONI.
SED ULLS ORO.

... LAO COPERNICO TORUNIENSI ABSOLUTA
SUBTILITATIS MATHEMATICONE TANTI VI-
RI APUD EXTEROS CELEBER IN SUA PATRIA PERI-
RET MEMORIA HOC MONIME POST II MOR WARMIE
V SUO CANONICATU AB 1543 DIE IV II AETA LXXIII
D. M. 1733 A. P. G. NOB. L. C. RUBINKOWSKI CONSULE X
M. 1817 POST MIGRO T. TORUN. RESTAURATU AC REVOVATO

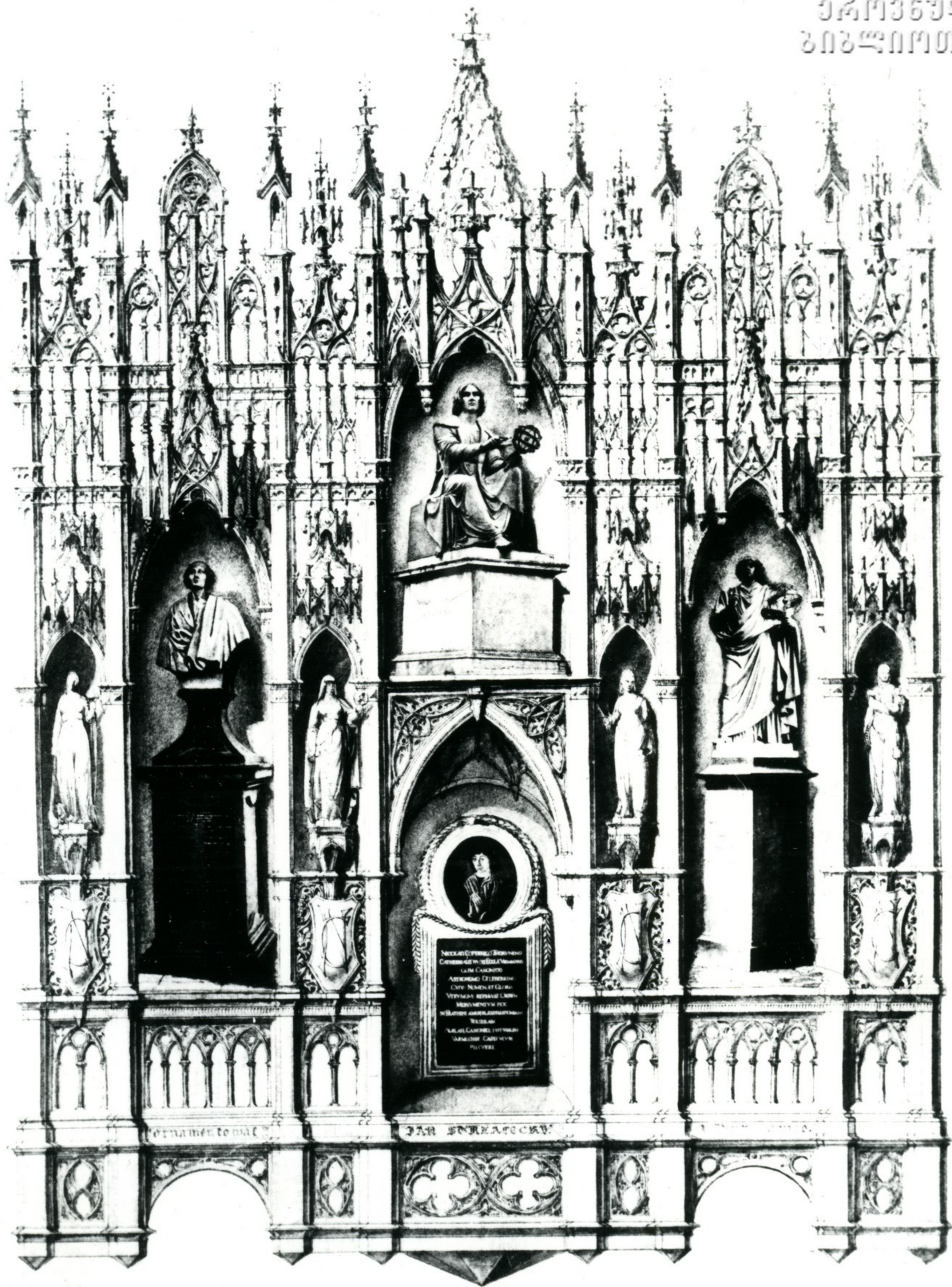
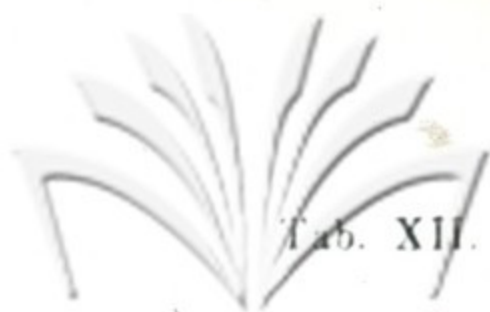
QUEM VIVIS VIVO RETINET COPERNICUS ORE
CUIUS EX ANILUM FORMA PERFECTE IMAGO
OS PULCHERUM PULCHRISQUE OCULI PULCHRISQUE CAPILLI
CUIUSQUE APTELLEAS IMITANTIA MEMBRA FIGURAS
HULLUM SCRUTANTI SIMILEM SIMILEMQUE DOCENDI
ASPERES QUALIS FLERAT CUM SYDERA IUSSIT
ET CAILUM CONSTARE LOCO TERRAMQUE ROTARE
FINXIT IN MEO MUNDI TYTANA LOCUT.
D. O. M.
ATQUE IN AMPLIOREM TANTI VIRI GLORIAM
OBTULIT & DEDICAVIT IDEM QUI RESTAURAVIT

POMNIK MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU W KOŚCIELE Ś. JANA.

ბიბლიოთეკის
განაწილებული

POMNIK MIKOŁAJA KOPERNIKA W KOŚCIELE Ś. ANNY W KRAKOWIE.

POMNIKI: WARSZAWSKI, TORUŃSKI (JABLONOWSKIEGO), FRAUENBURSKI, TORUŃSKI (MIEJSKI).

KOPERNIK. OBRAZ JANA MATEJKI.

ALBUM KOPERNIKA.

Tab. XV.

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

MEDALE BITE NA CZEŚĆ MIKOŁAJA KOPERNIKA.

244353 30
1873

GHÓR ŚWIĄTÓW.

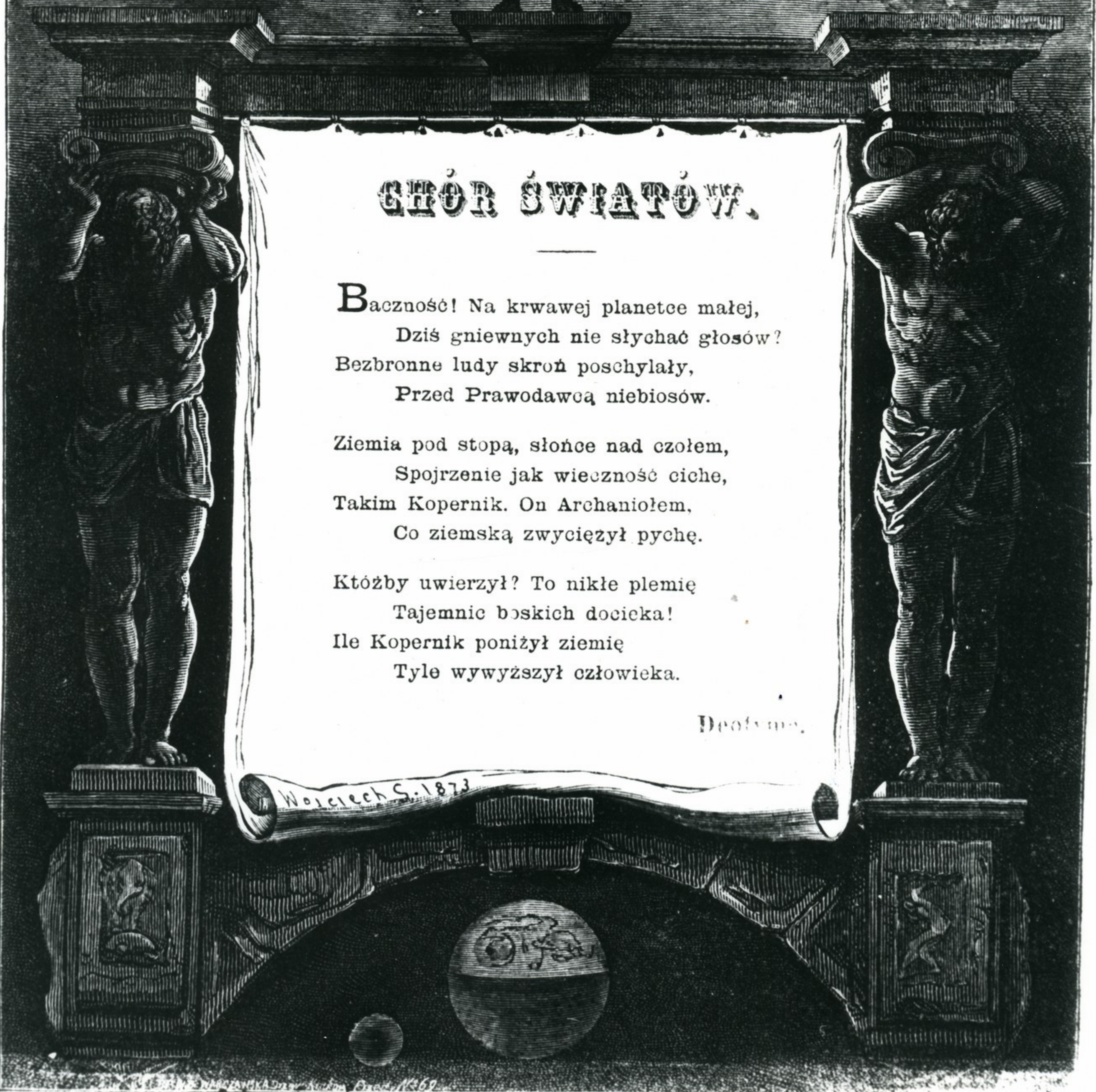
Baczność! Na krwawej planecie małej,
Dziś gniewnych nie słychać głosów?
Bezbronne ludy skroń poschylały,
Przed Prawodawcą niebiosów.

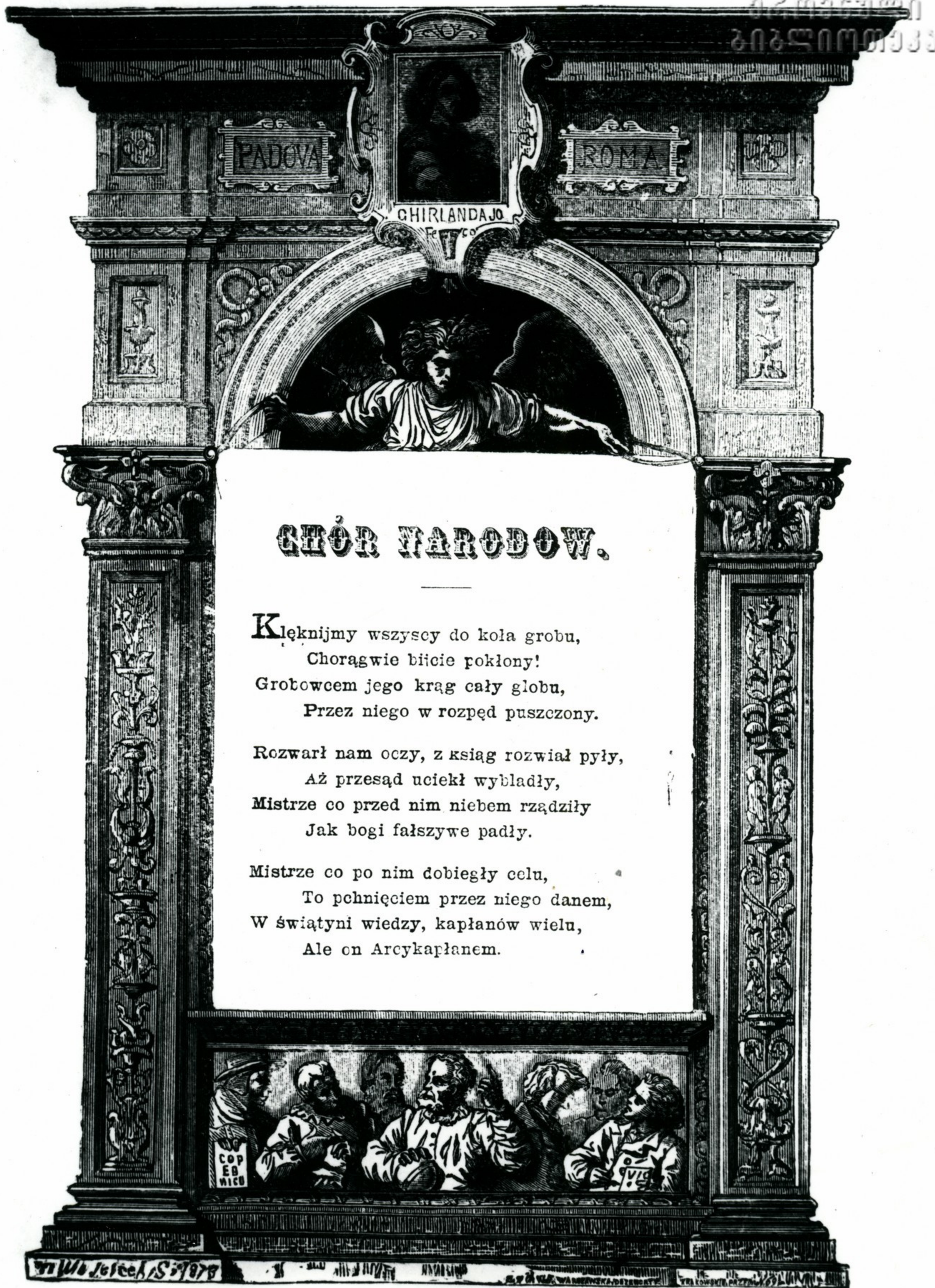
Ziemia pod stopą, słońce nad czołem,
Spojrzenie jak wieczność ciche,
Takim Kopernik. On Archaniołem,
Co ziemską zwyciężył pychę.

Któżby uwierzył? To nikłe plemię
Tajemnic boskich docieka!
Ile Kopernik poniżył ziemię
Tyle wywyższył człowieka.

Deafina.

Wojciech S. 1873

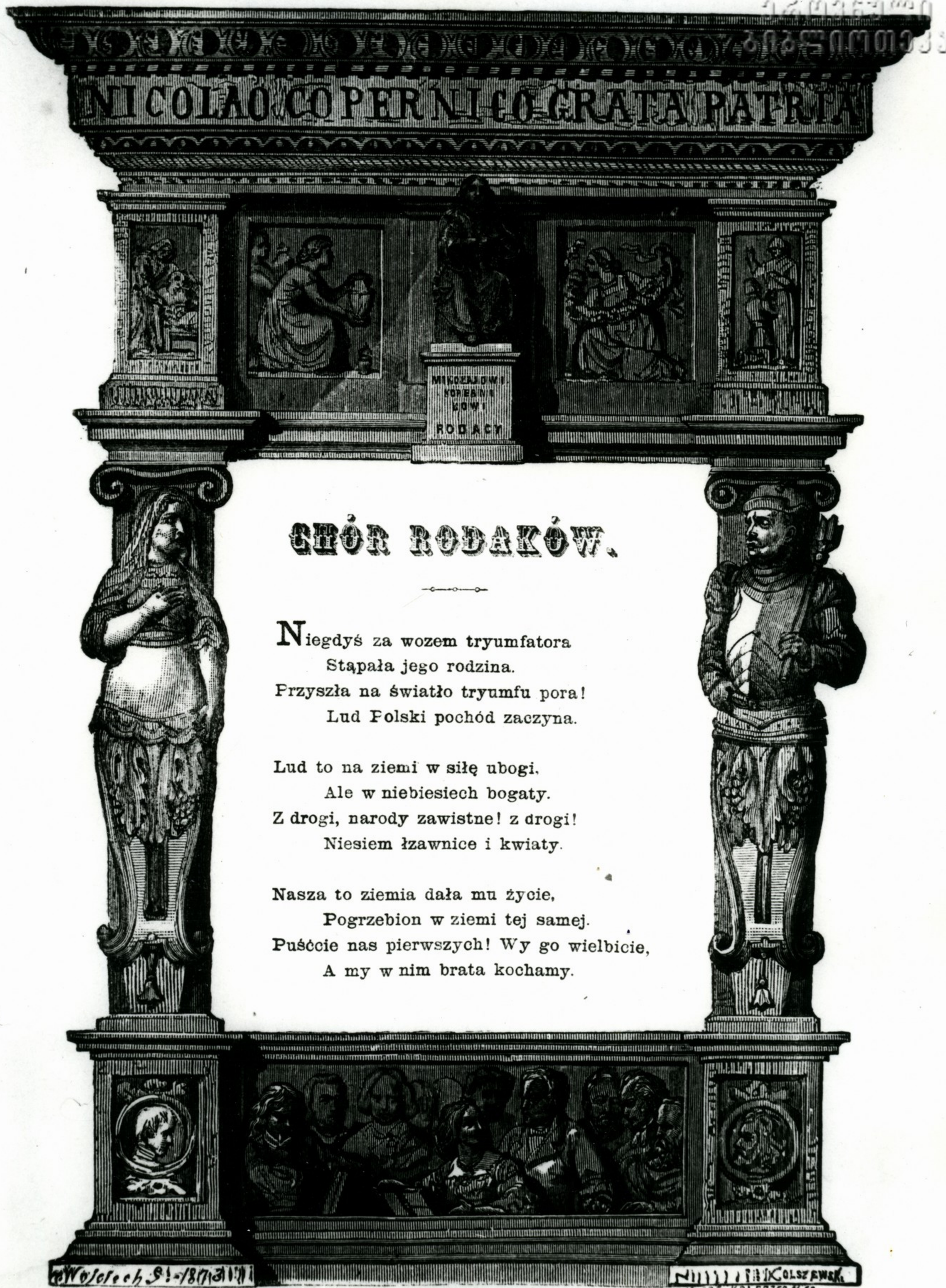

GRÓB NARODOW.

Kłękniemy wszyscy do koła grobu,
Chorągwie bićcie pokłony!
Grobowcem jego krąg cały globu,
Przez niego w rozpęd puszczony.

Rozwarł nam oczy, z ksiąg rozwiął pyły,
Aż przesąd uciekł wybladły,
Mistrze co przed nim niebem rządziły
Jak bogi fałszywe padły.

Mistrze co po nim dobiegły celu,
To pchnięciem przez niego danem,
W świątyni wiedzy, kapłanów wielu,
Ale on Arcykapłanem.

GRÓB RODAKÓW.

Niegdyś za wozem tryumfatora
Stapała jego rodzina.
Przyszła na światło tryumfu pora!
Lud Folski pochód zaczyna.

Lud to na ziemi w siłę ubogi.
Ale w niebiesiech bogaty.
Z drogi, narody zawistne! z drogi!
Niesiem łązawnice i kwiaty.

Nasza to ziemia dała mu życie,
Pogrzebion w ziemi tej samej.
Puście nas pierwszych! Wy go wielbicie,
A my w nim brata Kochamy.

34736340

33

SONECZNA KANTATA

na Czterechsetletni JUBILEUSZ urodzin

KOPERNIKA

1473

9 Lata

1873

PRZEGRYWKA.

Na święto prawdy schodźcie się narody!
Serca jak dzwony grzmia jubileuszem,
Choć przez dzień jeden śpiewajcie chór zgody,
A ja wam Koryfeuszem.

Ja? z kąd mi prawo do tak wielkiej chwały?
Laurowa hardość u nikłego kwiatka!
Potrójne prawo z kolei mi dały:
Ludzkość, Ojczyzna i Matka.

Pierwsze, z was każdy ma na równi ze mną,
Drugim się dzielę z Polkami wszystkimi,
Ale o trzecie walczyć wam daremno,
Ja jedna mam je na ziemi.

Matko! Ty gwiazdo co sierocie znika,
Czemuż nie dano Ci dożyć tej chwili?
Ilu czcicieli dziś jest Kopernika
Wszyscy by Ciebie uczoili!

Na dziele Jego Twe imię zostało,
Oba się zrosły jak pomnik z powojem;
I jeśli lecę do słońca tak śmiało,
To tylko pod skrzydłem Twojem.

© 1873

Wydawnictwo M. Skłodowska-Curie

(3) Inter multa ac varia haurum artiumq; studia: quibus
hominum ingenia negotantur, ea praeipue amplectenda
existimo: summoq; prosequenda studio: quae in rebus pul-
cerissimis: et scitu dignissimis versantur. Quae sunt
quae de divinis mundi revolutionibus: cuiusq; siderum
magnitudinibus: distantis: ortu et occasu: cetero-
rumq; in caelo apparentium causis, pertractat: ac tota
deniq; forma explicat. Quid autem caelo pulcherrimum
nempe quod continet pulchra omnia: quae vel ipsa nomina
declarant: Caelum et Mundus. hoc puritatis et ornamenti
illud caelati appellationem. Ipsum pleriq; philosophorum ob in-
mensem eius excellentiam, visibilem deum vocaverunt. Proinde
si artium dignitates per se sua de qua tractat materia aestimetur
erit haec longe prestantissima: quam alij quidem Astronomiam
alij Astrologiam: multi vero praeferunt mathematicas resu-
mationem vocant. Ipsa nimirum ingeniorum artium capit: dig-
nissima homini libero: omnibus fere mathematicis speciebus
fulgetur. Arithmetica Geometrica Optica Geodesia Mecha-
nica et si quae sint aliae: omnes ad illam sese conferunt. At
cum omnium bonarum artium sit abstrahere a vicijs: et hominis
mente ad meliora dirigere: haec propter incredibile animi
voluptate abundantius id prestare potest. Quis enim inherendo
ijs quae in optimo ordine constituta videat divina dispo-
sitione dirigi: assidua eorum contemplatione: et quadam
consuetudine non prouocetur ad optima: admiraturq; opi-
fuum omnium in quo tota felicitas est et omne bonum. Neque
enim frustra diuinus ille psalter delectatum se dicitur: factum
dei: et in operibus manuum eius exultabundum nisi quod huius
medijs: quasi vehiculo quodam ad summi boni contemplationem
pducamus. Quam vero utilitate et ornamento Respublicae
conferat: ut privatorum comoda innumerabilia tras: annis
optime aduertit Plato. Qui in septimo Legum libro isto
maxime expetenda putat: ut per eam dierum ordine in menses
et annos digeratur tempora: solstitia quoque et sacrificia. Vna

ՀԱՄԱՅԵՐԿԱՆ
ՆՈՅՆՈՒՄՈՅՑՑ

vigilantes redderet civitate: et si quis inquit, necessariam
 hanc regit homin. optimam doctrinam qualibet propterea
 stultissime cogitabit: et multum abesse putat: ut quisquam
 divinis officii appellari possit: q. nec Solis. nec Lunae. nec
 reliquorum siderum necessaria habeat cognitionem. Porro di-
 vina haec magis q. humana scientia: que d. rebus altissimis
 inquit: no. caret difficultatibus. Praesertim q. circa eius
 principia et assumptiones quas veteri hypothese vocat
 plerumq. discordes fuisse videamus: qui ea tractaturi ag-
 gressi sunt: ac prima no. eisdem rationibus imposit. pra-
 terea quod sidera cursum et stellam revolutio no. potuerit
 certo numero definit: et ad perfectam notitiam deduci: nisi
 cum tempore: et multis antea observationibus: quibus
 ut ita dicitur p. manus traderet posteritati. Nam et si
 C. Ptolemaeus alexandrinus: qui admiranda solertia et
 diligentia caeteris longe praestat ex quadringentorum et amplius
 annorum observationibus totam hanc artem pot. p. consummaverit
 ut iam nihil deesse videretur: quod no. attigisset. Videmus
 tamen pleraq. no. convenire is que traditione eius seq. debent
 aliis etiam quibusdam motibus repta illa mundi cognitionis. Vnde
 et Plutarchus ubi d. anno Solis oriente differat: haec in-
 quit: siderum motus mathematicorum putam videri
 Nam ut d. anno ipso exemplis: q. diverse p. de eo fuerit
 sententia p. manifestum: adunt multi desperaverint
 posse certam eius rationem inveniri. Atque ne huiusmodi
 difficultatis p. ignavia videretur contempsisse, titabo
 fuerit deo: sine quo nihil possumus. Latius d. his inquirere
 cum tanto plura habeamus admicula: que mente sub-
 veniat institutioni: quanto maiori t. p. intervallo huius
 artis auctores nos praecesserunt: quorum inventis: que a nob.
 quoq. de novo sunt repta comparari licet. Multa p. circa
 aliter q. quosdam fides me traditurum: sporum licet mu-
 nere: utpote qui prima ipsorum rerum investigationis abdu-
 patefecerunt. Quod mundus sit sphaericus C. prima
 Principio advertendum nobis est globosum esse mundum sine q.
 ipa forma perfectissima sit omni: nullo indigna compage
 tota integritas: qui neque addi vel minui possit. Sive

Ita d. alijs stultis

OPOWIADANIE.

Był młodzieniec. Wśród pokus szedł tak nieskażenie,
Że gdzie stopę zatrzymał, rosła lilja biała,
Ludzie mało na niego zwracali wejrzenie,
Ale wyższa istota go umiłowała.

Mówią, że tą niebianką była Prawda sama.
Rzadki gość między ludźmi, Córa lepszych światów
Oblubienica wybrała z rodziny Adama,
I... o cudzie! z niebieskich zesła majestatów.

Młodzian, patrząc na gwiazdy, miał senne widzenie:
Ujrzał światło, — usłyszał słowa tajemnicze
„Spojrzyj na mnie! Ten tylko, co mię nieskażenie
„Przechował w duszy własnej, widzi me oblicze.“

Spojrzał. Świat mu się zmienił. Pod blaskiem jej oczu
Zobaczył świat nie takim jak go ludzie tworzą,
Lecz jakim jest. W błyszczącym stworzenia przezroczu,
Dopatrzył jak w zwierciadle odbitą myśl Bożą.

Była to chwila jedna. Lecz za wieczność stanie.
Komu prawda raz w duszy otworzy powieki
Ten wszystko rzuci, śmierci pójdzie na spotkanie,
Byle jeszcze ją ujrzeć! To miłość na wieki.

Widzenie blednie.... Młodzian wyciąga ramiona.
„W jednej chwili pokochać, i stracić w tej samej?
„Lepiej było cię nie znać! Wróc się, ubóstwiona!
„Mów przynajmniej, czy jeszcze kiedy się spotkamy?

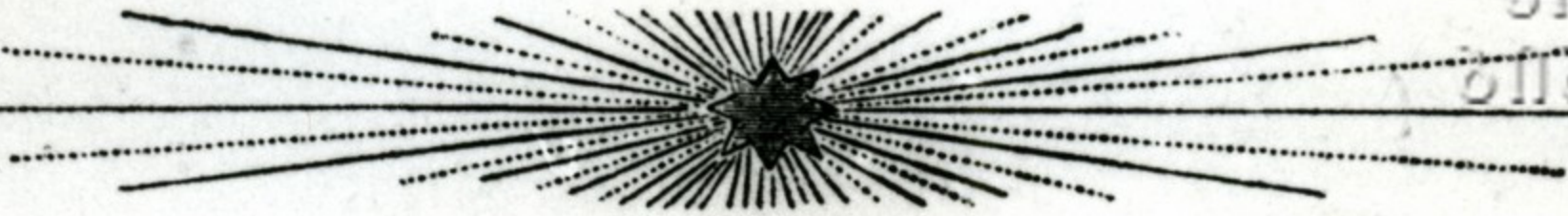
— „Młodzieńcze! Raz mię ujrzeć ziemskimi oczyma,
„Jestto w ludzkiej wielkości dojść najwyższej miary.
„Żądasz jeszcze mię widzieć? Przejdź twą mękę! Niema
„Nagrodzeń bez zasługi, zasług bez ofiary.

„A najlepsze męczeństwo, nie to co najkrwawsze,
„Lecz to co nieuznane. Dla mnie, pod tem słońcem
„Wyrzeknij się wszystkiego. Jeżeli przed końcem
„Nie upadniesz, powrócę! I to już na zawsze.“

— Grzmiąc po nieskończoności słowa ucichły.
Widzenie się gwiazdami rozplynęło w niebie.
Młodzian wstał, ale inny, jakby zmartwychwstały,
Ukochał nieśmiertelną, już się zaparł siebie.

Odtąd na życie spojrział jako na czas próby,
Przywdział szaty duchowne, i nie tylko szaty;
Żył jak duch. Młodość swoją skuł twardemi śluby.
Świat nie wabi takiego co ogarnął Światy!

314136341
3123110000

Tknięty ogromem cierpień co ludzi druzgoce,
Zaczął szukać w przyrodzie jej lekarskich cudów;
W Hipokratycznych księgach zbadywał jej moce,
Wędrowiec, szedł jej szukać pośród obcych ludów.

Kolejno wypytawszy narody i wieki
Wrócił nad Wisłę, osiadł w miasteczku ubogiem,
Tam własnymi rękoma przyprawiając leki
Rozmawiał z prostaczkami, albo milczał z Bogiem.

Cisnęły mu się rzesze do okien i bramy,
Gdziekolwiek umierają, gdziekolwiek zapłaczą,
Zstępował i rozdawał podwójne balsamy;
Lekarz, walczył ze śmiercią, — a kapłan z rozpaczą.

Zachwycony, swojego widzenia obliczem,
Nie miał oczu dla Ewy, mijał wszystkie kwiaty,
Że nawet ząb potwarzy, niewstrzymany niczem,
Nie odważył się szarpnąć kraju jego szaty.

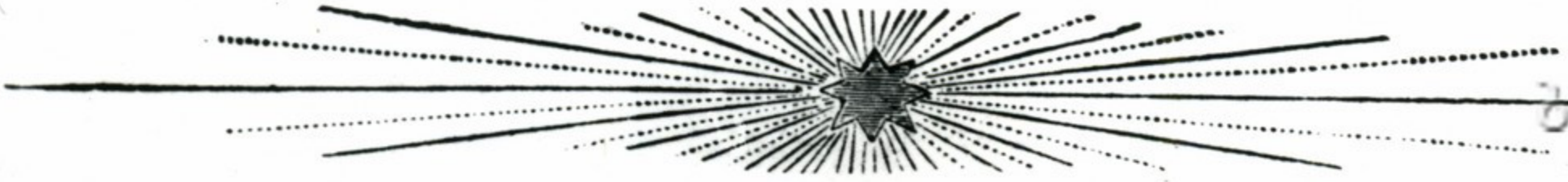
Ilekroć głos narodu zawołał nań: „Synu!“
Gwiazdą obywatelską przyświecał do zgody,
Obecny, gdy żądano rady albo czynu,
Znikał, gdy rozdawano dostojne nagrody.

Ach, bo lękał się stracić od niej nagrodzenia!
Wolał do jej powrotu, być bezpłatnym sługą,
Tak przez Polskę do nieba szedł niepostrzeżenie,
Miłością tej ojczyzny wysługując drugą.

314136340
302401933

OPOWIADANIE.

Tak spędzał dni. Co wieczór, nad szumną otchłanią,
Otwierał wszystkie ganki schludnej swej komnaty,
Z trzech stron oblanej morzem, — i czekając na Nią
Jak w ową noc pamiętną, wpatrywał się w Światy.

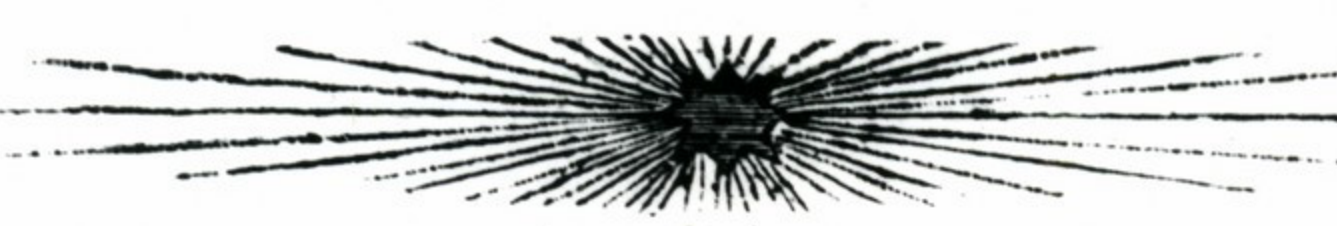
Pytał o nie Chaldeów i Ptolemeuszów,
Ich odpowiedź zwiłkana była i nieśmiała....
I dziwił się, że praca największych geniuszów,
Tak nieudolne dzieło Bogu przyznawała?

Jednak pamiętał.... (czego nie mogli znać oni!)
Że gdy przed nim widzenie przepływało złote,
W całej budowie świata, jasno jak na dłoni,
Dojrzał najwyższy objaw boskości — prostotę.

Postanowił ów obraz, co mu tkwił w pamięci
Liczbami wypróbować, — i cud wyszedł z próby!
Na wzór kół, gdy dłoń biegła sprężynę nakreśli,
Jemu w zegar Kosmosu wchodziły rachuby.

Pod miarą i pod wagą prawa światom kreśli,
Te strąca, te wywyższa, tamtym bieg odmienia.
Aż Bóg powtórzył: „Stań się!“ i z człowieczej myśli
Świat cały takim wyszedł, jakim w dzień stworzenia.

Odetchnął mędrzec. W księdze zaklął swe odkrycia,
Lecz księgę ukrył. Chwały lękał się jak zbrodni.
„Wszak „mówił,“ Ona wróci, jeżeli za życia
„Wyrzeknę się wszystkiego, nawet chwały od niej?“

I co noc czekał, czekał na drugie widzenie
Lecz tylko gwiazdy lśniły, i Bałtycki nawał
Bił o wieżę. A lata szły niepostrzeżenie —
Młodzieniec stał się mężem, mąż siwym się stawał.

Jednej nocy posmutniał.... Może aż za trumną,
Ma się spełnić dla niego obietnica luba?
Spojrzał na swoją przeszłość, i z radością dumną
Zawołał: „mogę umrzeć! Wytrzymana próba.

„Kto raz w życiu szczęśliwy! z wszystkich najszcześniejszy!
„Miał Objawienie Prawdy, — do śmierci ją goni,
„Ale jej nie posiadzie aż śmierć zwyciężywszy
„Ona raz przyszła do mnie, teraz mnie iść do niej.“

A gdy uczuł gasnącą gwiazdę swego życia,
Pomniał na skarb co po nim ludzkości zostanie,
Mdlejącą ręką księgę wy dobył z ukrycia,
Oddał ją między ludzi, — i wstąpił w konanie.

Raz jeszcze się obejrzał z grobowego progu:
Ujrzał blask swojej księgi nakształt wschodu słońca.
Potem oblicze duszy obrócił ku Bogu,
I zapatrzył się w Prawdę widzeniem bez końca.

3747363870
010-411133

OPOWIADANIE.

Umarł, — i wiek po wieku grzmi jubileuszem
Sto rzek zarumienionych Wiśle go zazdrości,
Umarł? Nie! Dwakroć żyje! kto Cnotę z Geniuszem
Zaślubił sobie, — zdobył dwie nieśmiertelności.

Prawda odnosi tryumf! Jako błyskawica
Obiega całe Niebo, noc fałszu pochłania,
Nie braknie jej niczego co serca pochwyca,
Nawet użyzniającej krwi prześladowania.

Aż ludy się zdobyły na Święto światłości.
Ach, gdy światłu niesiecie chorągwie i kwiaty
Niechże i w sercu waszem na dłużej zagości!
Idźcie po ziemi zgodnie, jak po niebie Światy.

OBJAŚNIENIA TABLIC Z ALBUMU KOPERNIKA.

Tablica I. Karta tytułowa. W samym środku obrazu w łukach gotyckich, widok miasta Torunia, podług starożytnego drzeworytu z XVI wieku. W dali za miastem na zachmurzonym niebie wschodzące słońce; w chmurach część pasu zodyakalnego, poniżej którego napis: **ALBUM KOPERNIKA**. W równej linii z opisanym obrazem, na tarczy królewskiej orzeł Jagielloński jako herb państwa i króla Kazimierza Jagiellończyka, za którego panowania urodził się Kopernik. Z lewej strony herb miasta Torunia z XV wieku, odtworzony z starożytnej pieczęci Toruńskiej. W czterech rogach obrazu ujętych w ozdoby architektoniczne, cztery obserwatoria astronomiczne z ziem Polskich, przy nich w medalionach wizerunki pięciu astronomów. W górze na prawo obserwatorium Krakowskie, nad niem wizerunek Jana Brosciusza profesora Akademii Krakowskiej i astronoma. Z lewej strony obserwatorium Gdańskie, nad niem wizerunek Jana Heweliusza astronoma Gdańskiego. U dołu z strony prawej widok obserwatorium Wileńskiego, obok wizerunek X. Marcina Poczobuta, dyrektora tegoż obserwatorium; z lewej strony widok obserwatorium Warszawskiego, z wizerunkiem obok Jana Baranowskiego, dyrektora obserwatorium Warszawskiego i wydawcy dzieł Kopernika. Między tymi dwoma wizerunkami, portret Jana Śniadeckiego, zasłużonego wielce w sprawie narodowości Kopernika, a głównie w sprawie wyświecającej poznanie dzieł jego. W samej górze pod rokiem urodzenia Mikołaja Kopernika 1473, w medalionie owalnym, wizerunek jego podług sztychu J. Scharffen'a. Na samym dole obrazu rok 1873. Widoki i portrety zdjęte są z natury lub sztychów najlepszych, ozdoby architektoniczne otaczające opisane obrazy wykonane są w sztychu gotyckim wieku XV, a napisy wzięte z dawnych charakterów. Ornamenta i układ cały podług myśli przez nas podanej wykonał na pierwowzorze Jan Strzałecki, jego też kompozycyi i przez niego wykonane są ornamenta innych tablic.

Tablica II. Widok ulicy Kopernika w Toruniu i mieszkanie jego w Frauenburgu. W dwóch polach otoczonych i połączonych architektonicznymi ozdobami w stylu gotyckim wieku XV, dwa obrazki z widokami. W obrazku górnym widok w perspektywie ulicy Kopernika w Toruniu. Na tej ulicy zwanej dawniej ulicą Ś. Anny, ojciec astronoma miał dwa domy, w jednym z tych urodził się Kopernik, w drugim narożnym, spędził lata młodości swojej. W obrazku dolnym przy mieszkalnym domu Kopernika w Frauenburgu, widok wieży służącej mu za obserwatorium; w dali widok katedry Frauenburgskiej. Oba te widoki zdjęte były fotograficznie w 1871 roku. Między opisanymi fotografiami, w samej górze ozdób architektonicznych, herb biskupstwa Warmińskiego, w środku z strony prawej pieczęć kapituły Warmińskiej; z strony lewej czteropolowa mniejsza pieczęć Kazimierza Jagiellończyka; na dole pieczęć Jana Bajzena jako gubernatora Ziem Pruskich i wojewody Chełmińskiego, rezydującego w Toruniu w epoce przyjscia na świat Kopernika. Pieczęcie fotografowane były z oryginałów.

Tablica III. Wizerunek Mikołaja Kopernika ojca astronoma. Z olejnego obrazu przywiezionego z Torunia przez Jana Broscyusza w roku 1614 i złożonego w bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie zfotografowana jest niniejsza tablica. Obraz sam przedstawia wizerunek Ojca Astronoma w postaci klęczącej ze złożonymi rękoma przed statua N. Maryi Panny; bogaty strój mieszczański z XV wieku, rysy twarzy typowe, czysto słowiańskie. W rogach obrazu cztery herby; w górze na prawo herb *Watzelrod*, rodzinny herb żony Mikołaja Kopernika a matki astronoma. Na lewo herb *Pomian* nie zupełnie heraldycznie odmalowany. Herb ten należy tu zapewne do rodziny Hebdów spokrewnionych z rodziną Modlibogów, z których pochodziła matka Astronoma; pod nim u dołu herb *Drya*, także źle zrobiony, niewątpliwie odnosi się do babki Kopernika, Modlibóg z domu. Czwarty herb *Wejcher* albo *Starzyna* jest rodziny Wejcherów, spokrewnionych z Watzelrodami, ale też błędnie przedstawiony na obrazie. Napisy na tym portrecie są następujące: NICOLAUS COPERNICUS PATER NICOLAI COPERNICI ASTROLOGIAE UNIUS MIRACULI NATI 1473 19 FEBRUARY. Pod portretem dwuwiersz po niemiecku: „Des Heren Docter Nicolae Coppernick, Thumher und Astronimus Zur Frauenburg feines feligen Vaters, auch Nicolaus Coppernick genant seine gestalt.“ Poniżej JOANNES BROSCIUS CURZELOVIENSIS DEPINGI CURAVIT TORUNII ATQUE HIC REPOSUIT.

Wizerunek ten raz jeden tylko był publikowany, w trzecim numerze pierwszego tomu Pamiętnika Krakowskiego z roku 1830 w litografii Wyszkwowskiego in 8°.

Tablica IV. Wizerunek Kopernika podług Ghirlandajo z otoczeniem z sztychu Oleszczyńskiego. Tablica ta jest przerobiona z znanego sztychu A. Oleszczyńskiego z tą główną zmianą, że zamiast wizerunku Jana Stöflera, niefortunnie zamieszczonego pierwotnie na obrazie, jako wizerunek Mikołaja Kopernika, mamy tu portret astronoma, wykonany podług olejnego obrazu Rudolfa Curadi zwanego pospolicie Ghirlandajo. Obraz ten malowany w Rzymie w 1505 roku, znajduje się w oryginale w galerii obrazów lorda Williama Drury Lowe w hrabstwie Derby; ś. p. hr. Seweryn Mielżyński w czasie pobytu w Anglii obraz ten wybornie skopiować polecił i ofiarował Towarzystwu Przyjaciół Nauk w Poznaniu. Cały ten wizerunek otoczony jest w czworobocznym obramowaniu następującymi grupami osób: w narożniku górnym na prawo poważna postać Wojciecha Brudzewskiego z napisem nad głową SAPERE AUSO, przed nim klęczy młodzieniec niby Kopernik słuchający wykładu nauki jego; z prawej strony Brudzewskiego Rektor akademii Krakowskiej Mateusz z Kobylina, który zapisał Kopernika w Album uczniów akademii Krakowskiej w roku 1491; z lewej strony Brudzewskiego papież Paweł III, któremu Kopernik dedykował dzieło swoje *de Revolutionibus*, wznosi rękę do błogosławieństwa. W narożniku górnym na lewo wydatna postać króla Jana Sobieskiego, przed nim astronom Gdański Jan Heweliusz kreśli na tablicy konstellacją *tarczę Sobieskiego*; za Heweliuszem kardynał Schonberg, który zachęcił był Kopernika do wydania dzieła *de Revolutionibus*; na samym brzegu przy Sobieskim ma być Jan Brosciusz, uczony profesor akademii Krakowskiej. W średnim oddziale z prawej strony grupa z trzech osób stojących — Władysław Jagiello, Jadwiga i Józef Alexander książę Jabłonowski, gorliwy obrońca systemu i naro-

dowości Kopernika. W odpowiednim oddziale z strony lewej Kazimierz Jagiellończyk i Zygmunt I. królówie Polscy, za których panowania żył Kopernik, i X. Stanisław Staszyc z modelem w ręku pomnika Warszawskiego. W dolnych narożnikach z prawej strony ubrany w togę siedzi na katedrze i wyklada astronomią trzem młodzieńcom, X. Marcin Poczobut, profesor astronomii w uniwersytecie Wileńskim — poniżej Elżbieta z Ogińskich księżna Puzynina, fundatorka narzędzi astronomicznych do muzeum Wileńskiego, przed Poczobutem, w zamysłonej pozie Tydeman Gize, biskup Chelmiński, przyjaciel Kopernika, pod nim Izaak Buliardus, który aczkolwiek uczenie napisał o Koperniku, że był Polakiem, naród Polski znieważył w swem dziele, tego autor rzucił o ziemię. W narożniku lewym, na katedrze siedzi z powagą Jan Śniadecki, przy nim dwóch młodzieńców słucha wykładu, pod nim w samym narożniku Adryan Krzyżanowski, gorliwy obrońca narodowości Kopernika; dalej na prawo dominikanin Franciszek Capiferius, który z rozkazu kongregacyi Indexu, zamieścił dzieło Kopernika na Indexie ksiąg zakazanych; pod nim dziecko w jednym ręku trzyma grzechotkę, w drugim klucz w który świszcze, oznaczając śmieszne pojęcia uczonych o budowie świata. W samym środku nad głową Kopernika geniusz trzyma tablicę z nazwiskami sławniejszych astronomów, nad nim w promieniach napis STA SOL NE MOVEARE: pod nim zaś astrologia w błazeńskiej czapeczce, w osobie Twardowskiego trzyma drzwi żelazne, na których facsimile podpisu Kopernika i napis Nic. Copernicus natus Thorunii in Polonia 1473 Casimiro IV. Sag. regnante, ob. Frauenburgiae 1543. W samym dole warianty portretów Kopernika: 1. z muzeum księcia Lubomirskiego, malowany przez Basaiti 1512, 2. z zegaru Strasburskiego, 3. z Ikonotheki Boissarda, 4. popiersie z Walhali, 5. z dzieła Gassendego, 6. z dzieła Heweliusza Machina Coelestis, 7. z muzeum w Brytanii w Greenwich, 8. z muzeum Cichowskiego w Paryżu. Na środku medalion Kopernika jako strona główna medalu wykonanego przez Duranda w Paryżu. Pod obrazem napis: SAECULAREM ANNUM MDCCCXLIII. TRECENTESIMUM SCILICET A MORTE COPERNICI, NEC NON AB OPERE EJUS, DE REVOLUTIONIBUS ORBIUM COELESTIUM, IN LUCEM EDITO POLONIA CELEBRAT, QUOD QUIDEM HOC MONUMENTUM EXTRANEIS POSTERISQUE TESTETUR. Inne pomienione tu napisy znajdują czytelnicy na samej tablicy i w trzecim tomie Kopernikijanów. Obraz ten wykonany przez Oleszczyńskiego w 1843, Towarzystwo zachęty sztuk pięknych w Krakowie wraz z blachą nabyło i rozdawało członkom swoim, jako premium.

Tablica V. Wizerunek Mikołaja Kopernika podług sztychu Jeremiasza Falck. Niestychanej rzadkości wizerunek Kopernika sztychowany przez Falcka, w trzech tylko dotąd znany exemplarzach, skopiowany był z exemplarza łaskawie nam pożyczonego przez księcia Władysława Czartoryskiego z Paryża.

Tablica VI. Typowe wizerunki Kopernika: z Reussnera, Boissarda, Gassendego, Hartknocha. W ozdobach architektonicznych gotyckich XVI wieku, cztery wizerunki Mikołaja Kopernika; pierwszy w górze na prawo, wzięty jest z dzieła Reussnera wydanego w Strassburgu w 1590 in 8° pod tytułem: *Icones seu imagines virorum litteris illustrium,*

quorum fide et doctrina religionis et bonarum studia litterarum nostra patrumque memoria in integrum sunt restituta. Recensente Nicolao Reussnero curante Bernardo Jobino. Drzeworytował ten wizerunek Tobiasz Sztymmer. Wizerunek drugi w górze na lewo, wzięty jest z dzieła: *Icones virorum illustrium doctrina et eruditione praesentantium cum eorum vitis descriptis a Joanne Jacobo Boissard*, z części mianowicie trzeciej zatytułowanej: *III Pars Iconum virorum illustrium . . . Francofordii ad Moenum anno MDIIC*; 48 z porządku wizerunek na str. 314 jest portretem Kopernika rytym na miedzi przez Jana Teodora de Bry z drzeworytu Tobiasza Sztymmer wydanego przez Reussnera. Trzeci wizerunek Kopernika, wzięty jest z dzieła Gassendego: *Tychonis Brachaei vita . . . accessit Nicolai Copernici vita . . . authore Petro Gassendo, Parisiis 1654 in 4°*. Sztych robił J. v. Meurs. Czwarty na tej tablicy wizerunek Kopernika, wzięty jest z dzieła Hartknocha o Prusach, *Alt und Neues Preussen*, wydanie Frankfurtskie z 1684, z stronnicy 381, przy opisie nagrobku Toruńskiego; blachę miedzianą do tego wizerunku przygotował J. J. Vogel z Frankfurtu. W ozdobach architektonicznych gotyckich w środku, zamieszczony jest starożytny brązowy glob ziemski, na niem astrolabium na którym są herby Centaur i Różyc. W XV. wieku należał do Marcina z Olkusza profesora akademii Krakowskiej i przez niego ofiarowany bibliotece Akademickiej, do dziś z czcią jest przechowywany w tejże bibliotece. Po stronach są dwie statuy Uranija i Geometrya.

Tablica VII. Wizerunki Kopernika z olejnych portretów. Środkowy zdjęty jest z olejnego obrazu znajdującego się na wieży Strasburskiej, malowany w roku 1570 przez Tobiasza Sztymmer, z autografu Kopernika. Pierwszy w górze na prawo, zdjęty jest z oryginalnego obrazu malowanego przez Basaiti (?) 1512 roku, a znajdującego się obecnie w galerii obrazów Książąt Lubomirskich w Krakowie. Drugi w górze na lewo malował Antoni Dietrich w Warszawie, znajduje się ten obraz u p. Hipolita Skimborowicza. Trzeci wizerunek na prawo na dole, pochodzi ze starożytnego obrazu szkoły Bonońskiej. Należał ten obraz niegdyś do Tomasa Perelli, potem Sebastjana Ciampi, obecnie jest w Florencji. Ostatni z olejnego obrazu malowanego przez N. Dandeleau, znajduje się w Paryżu w Akademii nauk.

Tablica VIII. Karta tytułowa z dzieła Heweliusza z portretem Kopernika. Na pierwszym planie obrazu wizerunek Kopernika w stojącej postaci z księgą w ręku, w długiej sukni kanonickiej, obok Kopernika w bogatym stroju astronom Duński Tycho de Brache, u stóp ich napis: *Sed quam plurima posteris relictis*. Przy tych dwóch stojących postaciach, siedzą w zamyśleniu nad globem niebieskim Hipparch i Ptolemeusz, pierwszy trzyma w ręku cerkiel, drugi ukazuje palcem konstellacyą, pod nogą Hipparcha napis: *Multa detecta*, oznacza że przez nich wiele rzeczy odkrytych zostało, i dopełnia znaczenia poprzedniego napisu, „lecz daleko więcej czasom przyszłym zostawiono.“ Na samym kraju tablicy z strony prawej obelisk, na którym cztery emblemata, czaszka, oko, pług i serce, oznaczające: sąd zdrowy, bystrość pojęcia, pracę i wytrwałość, nad obeliskiem w wawrzynie gwiazda oznaczająca że taką musi być droga wiodąca do poznania gwiazd, że „*sic itur ad astra*.“ W obłokach nad mędrkami, wóz tryumfalny

ciągniony od trojga zwierząt: rysia czyli ostrowidza prowadzonego przez upostaciowaną Geometrię z trójkątem na głowie, lwa, wiedzionego przez Arytmetykę, ubraną w szatę z cyframi, konia kierowanego przez Uraniją. Zwierzęta oznaczać tu mają: bystrość poglądów, siłę niezłomowaną i wytrwałość w pracy. W wozie tryumfalnym niewiasta, Astronomia, z gwiazdą po nad czołem trzyma w ręce lewej słońce, w prawej księżyc. Po nad wozem, na dowód że nauka astronomii jest chwałą Stwórcy i potomności, unosi się mitologiczny *Czas* w postaci starca wskazując na napis *Deo et posteritati*, i anioł z trąbą jako przedstawiciel *Sławy* z napisem: *Divinae artis immortalitati* nieśmiertelności Boskiej sztuki. Piękny ten obraz wyrzył na miedzi Jeremiasz Falck Gdańszczanin Polonus, jako tytułową kartę do dzieła Heweliusza *Machina coelestis*.

Tablica IX. Fantazyjne wizerunki Mikołaja Kopernika. W ozdobnych ramkach w stylu nowoczesnym pięć wizerunków Mikołaja Kopernika nieprawdziwych. Środkowy niemający najmniejszego wyrazu i podobieństwa do autentycznych wizerunków Kopernika, przedstawiający po prostu Anglika jakiegoś woryginale olejnym znajduje się w Anglii, a nam znany ze sztychu Scriven'a. Napisy umieszczone na sztychu rzeczonym te są: *Engraved by E. Scriven. NICOLAO COPERNICO. From a Picture in the possession of the Royal Society presented by Dr. Wolf, of Dantzic, June 6. 1776. Under the Superintendance of the Society for the Diffusion of Useful Knowledge. London Published by Charles Knight Pall Mall East.* W górze na prawo idealny wizerunek Kopernika, robiony kredą przez nieznanego nam artystę prawdopodobnie w Paryżu, ma napis: *N. COPERNIC né 1473 mort 1543.* W górze na lewo fantazyjny z wąsikami portret niby Kopernika malował Marcell Bacciarelli, a z obrazu tego litografował w Warszawie Karól Minter. Napis *NICOLAUS COPERNICUS, lit. a Varsovie 1823 par C. Minter.* Na dole na prawo wizerunek Kopernika właściwie Stöflera zdjęty z znanego sztychu Oleszczyńskiego opisanego na tablicy IV. Antoni Oleszczyński uwiedziony następującym napisem pod portretem Stöflera: *DOMINUS NICOLAUS COPERNICUS, SACERDOS, CANONICUS REGULARIS, ASTRONOMORUM KORYPHEUS. Ex authentico prototypo Erasmi Reinholdi, COPERNIC Trutinat Terrae Lunaque Labores, Sideras Monsrat Pausas Abstrusaque Pandit. Faciebat J. Mittannour Chamahifla Moncornet Excudit.* Uparł się że to jest najlepszy portret Kopernika i zamiast wizerunku Astronoma naszego, dał nam w swym pięknym obrazie wizerunek Niemca Stöflera, czego najwyraźniejszy dowód mamy w piątym tu zamieszczonym portrecie.

Tablica X. Pomnik Mikołaja Kopernika w Toruniu. Sam środek pomnika zajmuje obraz z wizerunkiem Astronoma w postaci kłęczącej ze złożonemi do modlitwy rękoma przed krucyfiksem: pod popiersiem na tabliczce napis:

NON PAREM PAULO GRATIAM REQUIRO
VENIAM PETRI NEQUE POSCO, SED QUAM
IN CRUCIS LIGNO DEDERAS LATRONI,
SEDULUS ORO.

Potem w dość gustownych ramach drewnianych na tablicy ten napis:

NICOLAO COPERNICO TORUNIENSI ABSOLUTAE
 SUBTILITATIS MATHEMATICO NE TANTI VI-
 RI APUD EXTEROS CELEBER.(rimo) IN SUA PATRIA PERI-
 RET MEMORIA HOC MONUMEN.(tum) POSI(tum) MOR.(tuus est) VARMIAE
 IN SUO CANONICATU AO 1543 DIE JULI AETA.(tis) LXXIII.
 ANNO 1733 A PRAENOB.(ili) J. C. RUBINKOWSKI CONSULE ET
 SUPER POST MAGISTRO THORUN RESTAURATUM AC RENOVATUM.

Jeszcze niżej ośmiowiersz taki:

QUEM CERNIS, VIVO RETINET COPERNICUS ORE,
 CUI DECUS EXIMIUM FORMA PAR FECIT IMAGO,
 OS RUBRUM, PULCHRIQUE OCULI, PULCHRIQUE CAPILLI,
 CULTAQUE APELLEAS IMITANTIA MEMBRA FIGURAS.
 ILLUM SCRUTANTI SIMILEM, SIMILEMQUE DOCENTI
 ASPICERES, QUALIS FUERAT, CUM SYDERA JUSSIT,
 ET COELUM CONSTARE LOCO. TERRAMQUE ROTARI
 FINXIT, ET IN MEDIO MUNDI TITANA LOCAVIT.

D. O. M.

ATQUE IN AMPLIOREM TANTI VIRI GLORIAM
 OBTULIT ET DEDICAVIT IDEM QUI RESTAURAVIT.

W samej górze nagrobka popiersie olejno malowane króla polskiego Jana Albrechta, obok herby Korony i ziem Pruskich. Poniżej napis w trzech wierszach:

ILLUSTRIS PRINCEPS ET DOMINUS JOHANNES ALBERTUS POLONIAE REX
 APOPLEXIA HIC THORUNII MORITUR ANNO 1501, 17 JUNII AETATIS 41, CUJUS
 VISCERA HIC SEPULTA CORPORE CRACOV. TRANSLATO REGNI ANNO VIII.

Pomnik ten wystawił Kopernikowi Dr. Pyrnesiusz około roku 1580, a konsul Toruński Rubinkowski restaurował takowy w 1733 i umieścił popiersie króla Jana Albrechta. Znajduje się on w kościele Ś. Jana w Toruniu na ostatnim filarze w bocznej nawie. Szczupłość miejsca nie pozwoliła wprost ustawić aparatu, zdjęty więc jest z boku i dla tego wygląda krzywo nieco ale inaczej nieudało się zrobić.

Tablica XI. Pomnik Kopernika wystawiony przez ks. Sierakowskiego w Krakowie. Na podstawie z czarnego marmuru Uranija, lewą ręką wieńczy popiersie astronoma, prawą trzyma tarczę z konstellacją Ciołka Poniatowskiego i tarczę Sobieskiego. Obok sfera i glob ziemski. Niżej na podstawie między herbami Krakowa i akademii napis: *Nicolaus Copernicus Patriae, Urbis, Universitatis, Decus, Honor, Gloria.* W górze za chmurami słońce w promieniach z napisem: STA SOL NE MOVEARE. Pomnik ten wystawiony w roku 1823, kosztem ks. Sebastjana Sierakowskiego, rektora akademii, znajduje się w kościele aka-

demickim Ś. Anny w Krakowie, po prawej stronie wielkiego ołtarza. Znany dotychczas z litografii Biżańskiego i Głowackiego a także z drzeworytu Ceglińskiego, obecnie na opisanej tablicy zrobiony jest podług fotografii K. Beyera zdjętej na miejscu z oryginału.

Tablica XII. Pomnik Mikołaja Kopernika Warszawski, Toruński (Jabłonowskiego) Frauenburski i Toruński (Miejski). W ozdobach architektonicznych gotyckich w stylu wieku XVI, w górze pomnik Warszawski roboty Thorwaldsena, wzniesiony Kopernikowi w roku 1830 ze składek publicznych, a głównie z szczodrej ofiary ks. Stanisława Staszycy, tu na tablicy ma widoczny napis ten tylko: NICOLAO COPERNICO GRATA PATRIA. Nie opisujemy go bliżej, gdyż bądź z natury bądź z setnych rycin znany jest wszystkim. Pomnik marmurowy na prawo, wzniesiony Kopernikowi przez księcia Józefa Alexandra Jabłonowskiego w 1766 r. znajduje się w kościele Ś. Jana w Toruniu. Napisy na tym pomniku są zamieszczone w naszym Żywocie Kopernika na str. 244—246. Pod Warszawskim pomnikiem zamieściliśmy Frauenburski który wzniesli Kopernikowi prałaci i kanonicy Warmińscy w Frauenburgu: a czwarty na tej tablicy jest ten, który wystawiono w Toruniu w roku 1852 staraniem komitetu *Copernicus-Verein*.

Tablica XIII. Kopernik, obraz Matejki. Na balkonie domu mieszkalnego, który tu służy za obserwatorium, w nocy przy niebie gwiazdzistym, Kopernik oświecony światłem księżycy. Jest to chwila, w której odgadł myśl całego systemu słonecznego, więc zdumiony — zachwycony nad wielkością dzieła stworzenia — podnosi dziękczynnie głowę i obie ręce do góry, uwielbiając Stwórcę świata i dziękując za natchnienie, rozjaśniające mu tajemnicę obrotu ciał niebieskich. W dali widać szczyt katedry Frauenburskiej, u nóg świecąca latarnia z której światło oświeca porzucone na ziemi przedmioty.

Tablica XIV. Ostatnie chwile Kopernika, z kartonu Lessera. Oryginał wykonany olejno, przedstawia 12 osób na obrazie. Na pierwszym planie siedzi dogorywający Kopernik, którego podtrzymuje sługa jego Polonus. Lewa ręka oparta o poręcz krzesła, prawą dotyka księgi swego nieśmiertelnego dzieła *De Revolutionibus*, które mu otwiera poseł z Norymbergii od Retyka, pono sam drukarz Petrejus, przy nim Junkier niemiecki wzięty dla bezpieczeństwa w podróży. Obok ze złożonymi rękoma biskup Dantyszek, a za nimi u drzwi troje ubogich. Po stronie lewej klęczy duchowny Dominikanin, dalej dwóch młodszych księży i starzec z brodą, może kanonik Donner, który był w ostatniej chwili zgonu Kopernika. Wnętrze przedstawia pokój uczonego. Na półce glob ziemski, trupia głowa i kilka książek w niszy, sfera niebieska, narzędzie paralaktyczne i kątomierz, przez okno widać szczyt katedry, przy oknie stalugi może z portretem astronoma.

Tablica XV. Medale bite na cześć Kopernika. a) W pierwszej połowie XVIII. wieku, medalier z Gotha Krystyan Wermuth (1661—1739) nie wiadomo z jakiej okazji zrobił stempel do medalu Kopernika i wybił takowy na cześć astronoma naszego. W obwodzie napis:

NICOLAUS COPERNICUS MATHEMATICUS pod popiersiem N. TO. B. 1543 co znaczy Natus Torunii Borussiae 1473 denatus 1543. Owo B w owym czasie znaczyło Borussia, to jest Prusy prowincją polską. Na odwrotnej stronie napis niemiecki tej treści: „že niebo nie porusza się w około ziemi jak uczeni sądzą, a każdy pewnym jest robaka swego i Kopernik też swego.“ Czy to była szykana systemu Kopernika czy alluzya jaka niewiadomo. b) Medal oznaczony literą b) należy do seryi medali sławnych mężów, które wydał w Paryżu Durand, w roku 1818. Zamieszczony na tym medalu na stronie odwrotnej napis: „*Natus Thorunii in Prussia*,“ spowodował Adryana Krzyżanowskiego, do bronienia narodowości Kopernika w obliczu całej Europy. Dowiódłszy Durandowi, że Kopernik był Polakiem, do tego rzecz tę doprowadził, że wydawca medali, inną kazał dorobić stronę odwrotną, a pierwszą zniszczoną oddał Krzyżanowskiemu, który ją złożył w uniwersytecie Warszawskim. Wszakże przemyślny Francuz kazał sobie zrobić taki sam jak był zniszczony stempel i wybijał medale na obstalunek bądź z napisem *natus in Prussia* lub *natus in Polonia*. c) podobny do poprzedniego ale z napisem: *Natus in Polonia*; urodzony w Toruniu w Polsce za panowania Kazimierza IV. Jagiellończyka. Drobnych odmian tego medalu istnieje jeszcze 5 stempli. d) Medal na odkrycie pomnika Mikołaja Kopernika w Warszawie w roku 1830, wykonany z polecenia byłego Towarzystwa Przyjaciół Nauk przez Władysława Oleszczyńskiego, dla dwóch jednak błędów gramatycznych ACCAD zamiast ACAD; JMMORTALIS zamiast IMMORTALIS, nie został w kurs puszczoney, owszem odwrotna strona medalu zaraz zniszczoną była. e) w miejsce niefortunnego medalu z błędami, Gotfried Majnert wybił inny, z siedmioma gwiazdami na stronie odwrotnej i krótkim napisem. Odmiany tego medalu są dwie, i jeszcze jedna z napisem STA SOL przed pomnikiem, i to jest unikat znany tylko w jednym egzemplarzu w zbiorze hr. Leona Skórzewskiego w Lubostroniu, i druga odmiana złożona z strony głównej medalu lit. d z dorobioną przez Józefa Majnerta stroną odwrotną około roku 1845 wziętą z medalu lit. e. f) Medalik jednostronny służył około roku 1839 za guziczek i pochodzi z Warszawskiej fabryki Minhejmera. g) Medalik wybity około roku 1845 przez Józefa Majnerta, z nowego srebra. Te wszystkie medale robione podług oryginałów ze zbioru hr. Leona Skórzewskiego z Lubostronia, są naturalnej wielkości.

Tablica XVI. Facsimile dwustronne z przedmowy z dzieła Kopernika *De Revolutionibus orbium coelestium*, znajdującego się w Pradze Czeskiej u hr. Nostitza. Fotodruk z oryginału naturalnej wielkości. Brakujący inicjał zastąpiliśmy drukowaną głoską **J**. Przy Warszawskim wydaniu dzieł Kopernika o facsimile z przedmowy wystarał się ś. p. hr. Rajmund Skórzewski z Czerniejewa.

X. I. Polkowski.

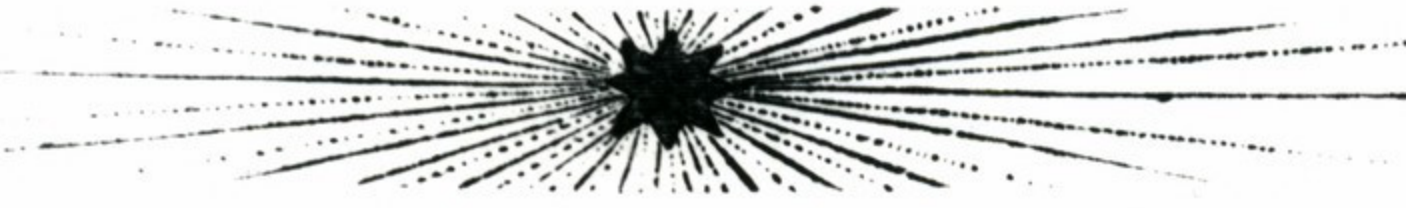

OBJAŚNIENIA DO ILLUSTRACYI KANTATY DEOTYMY.

Ilustracya I. Karta tytułowa. W tytule na wstędze którą podtrzymuje Anioł, za widokiem miasta Torunia rysującym się w cieni, słońce wschodzące. Otoczenie całe, wzięte jest ze stallów znajdujących się w kościele katedralnym w Tarnowie.

Ilustracya II. Chór Rodaków. Gzyms wzięty z kapitulacza w katedrze Włocławskiej, w nim napis NICOLAO COPERNICO GRATA PATRIA, wzięty z pomnika Warszawskiego, pod gzymsem w środku, pomnik Warszawski Kopernika z napisem: MIKOŁAJOWI KOPERNIKOWI RODACY. W wnętrzu obok monumentu dwie płaskorzeźby, na stronie prawej niewiasty niosą łożawnice, na stronie lewej wieńce kwiatów, po bokach dwie drugie płaskorzeźby, na stronie lewej biskup Warmiński, wysyłając młodego Kopernika na akademię Krakowską błogosławi go, na stronie prawej, obrazek przedstawiający ostatnie chwile Kopernika. Karyatydy podpierające gzymś wzięte są z dawnego domu stojącego w Rynku miasta Kazimierza nad Wisłą. W dole w płaskorzeźbie prostokątnej, w środku matka autorki Kantaty Nina Łuszczewska, która pierwsza dała myśl i fundusz na wydanie w języku polskim dzieł Kopernika, obok dyrektor Baranowski, który myśl tę wykonał, dalej Heweliusz, Poczobut, Śniadecki, z strony lewej Gize, Staszyc, Krzyżanowski, w dali Broscyusz, Jabłonowski. W medalionach: Szwejkowski, Starowolski.

Ilustracya III. Chór narodów. Otoczenie całe wzięte jest z kościoła Santa Croce we Florencyi. W otoczeniu w górze wizerunek Kopernika podług

obrazu Ghirlandajo, obok napisy: PADOVA, ROMA, oznaczające miejsca pobytu Kopernika. Poniżej anioł trzyma tablicę a na niej Kantata Chór narodów, na dole w prostokątnej płaskorzeźbie: w środku Galileusz rozprawia z Keplerem, między nimi Papież Paweł III, na samym kraju kardynał Schonberg, z strony lewej z głową na dół spuszczoną Humboldt, przed nim w górę pogląający Flamarion, za nimi w dali Retyk.

Ilustracya IV. Chór światów. Atlantidy podpierają gzyms na którym stoi na pierwszym planie Kopernik, za nim słońce otoczone planetami: Saturnem z siedmioma księżycami i Jowiszem z strony prawej: Merkurym, Marssem, Wenerą, Dianą z strony lewej. U dołu ziemia z księżycem, na podstawach pod nogami atlantidów z jednej strony atlas podpierający świat, z drugiej Indyjsko-legendowy słoń na żółwiu dźwigający ziemię. Wszystkie te ilustracye i ramki złożone z roślin lekarskich, skomponował i wyrysował Wojciech Gerson, rytowali zaś na drzewie w nowo założonej drzeworytni Warszawskiej młodzi artyści Rodacy.

X. I. P.

DRUKIEM J. B. LANGIEGO W GNIEZNIENIE.